

חובר ע"י דקלה בר אורין, שבט אלומות, הנהגת שרון-צפון

השבויים והנעדרים

מטרות:

- הכרות עם מספר מקרים של שבויים ונעדרים בתולדות המדינה.
- דיון בערכים החברתיים ובדילמות הציבוריות הנובעות ממקרים אלה.

פתיחה-

בחדר יהיו מפוזרים קטעי שירה [נספח 1], כל חניך יקבל רצועה עם שם מסוים - חייל שבוי, חייל נעדר, בן משפחה או אדם פשוט מן הישוב [נספח 2]
כל חניך עם הדמות שהוא מייצג, יבחר שורה או קטע שנראה לו שהדמות הכי מתחבר אליה.
את השורות שבחרו נכתוב על נייר עיתון [לא חייבים את כל הדמויות – והמדריך יעביר רקע קצר על כל דמות וסיפור המקרה]

גוף-

חלק א'

חלוקה ל-3 קבוצות, כל קבוצה מקבלת מקרה אחר אותו היא לומדת וממלאה את הטבלה המצורפת [נספח 3]. לאחר מכן, כל קבוצה מסבירה על המקרה שלה ועל נייר עיתון נכין טבלה שתרכז את כל המידע [נספח 4]

דיון-

המדריך יכתוב בגדול:

6 חיילים ישראלים = 4500 מחבלים [עסקת אנאצר]

3 חיילים ישראלים = 1150 מחבלים [עסקת גיבריל]

המדריך יבקש מכל מי שחושב שהמחיר מוצדק והעסקה כדאית- לקום.
שאלה:

איזה ערך של מדינת ישראל נובע מזה שאנחנו מחליפים 6 חיילים תמורת 5650 מחבלים?

- **חיי אדם**, הם מעל לכל -מדינת ישראל וצה"ל כגוף שמשקף את ערכי המדינה דוגלת בכך שחיינו של חייל או אזרח מדינה שווים למדינה יותר מכל דבר אחר, גם אם המחיר הוא כבד.

שאלה:

ומה המחיר?

- שחרור מחבלים אשר ישראל עצרה מכיוון שהיה לה יסוד מבוסס להאמין כי היו מעורבים בתכנון וביצוע פעילויות טרור נגד אזרחי מדינת ישראל. בעסקת גיבריל היו אף כאלה שעמדו להכנס למעצר כל רצח.

- בעצם העובדה שמשחררים מחבלים אנו עלולים לפגוע בחיי אדם- בחיי האזרחים של ישראל.

בהצבעה- מי חושב שהמחיר שווה?

שאלה:

אלחנן טננבאום- האם כל אדם צריך לשחרר ? גם אם אולי פגע בבטחון המדינה ולא נשלח מטעמה? [כמו חיילים?]

שאלה:

חילוף שבויים תמורת גופות- האם זה לגיטימי ? הרי כעת לא מדובר בחיי אדם!
- לערך חיי אדם וכבוד המת יש חשיבות רבה ביהדות וקיים הבדל בינינו לבין המוסלמים אשר האדמה היא ערך עליון אצלם. הם מוכנים להקריב את עצמם וגופות אנשיהם תמורת משא ומתן קשה אשר לרוב מדינת ישראל יוצאת בו "מופסדת" וכמו שראינו מחליפה יחידים תמורת אלפים. גם במקרה של החזרת גופה לדוגמא איתמר איליה ז"ל , לוחם השייטת, הוחזר לארץ תמורת עשרות גופות של אנשי חיזבאללה ו-40 מאנשי הארגון שכלואים בישראל.
קטע קריאה-

-אמנת ז'נבה-

נחתמה ב- 1949 לאחר זוועות מלחמת העולם השנייה.

לגבי שבויים האמנה אומרת כי על השובים-

1. לדווח על השבוי לצלב האדום
2. השבוי זכאי ליחס של דרך ארץ
3. השבוי ייחקר בשפתו
4. חפציו האישיים ישארו בידיו, חפצים צבאיים ימסרו , תעודות ומסמכי זיהוי ישארו.
5. אסור לענות שבוי, לבצע בו ניסויים רפואיים, לגרום לו מום כלשהו.
6. להגן עליו מגילוי אלימות של ההמון.

-השבי-

"כלאו אותי בציון, ואני עם גבס ותחבושות, אורך החדר היה כאורך מיטת הבטון שהייתה בו. לא היו שם חלונות והדלת הייתה מפלדה. על המיטה היה מזרן קטן של כלבים, מלא פרעושים. גלגלו אותי עליו, כבלו ידי באזיקים, כדי שלא אברח וסגרו את הדלת.

מלמעלה דלקה מנורה מסנוורת שדלקה יום ולילה.

כעבור כמה שעות נעשה לי קר והצמרכתי ללכת לשירותים, קראתי לשומר אך לא הייתה תשובה. בסוף נכנס שומר הביא לי קופסת שימורים קטנה ואמר "כאן תעשה" מובן שלא יכולתי אבל בסוף הוא הלך.

המשכתי לצעוק אבל דבר לא קרה. כנראה רצו להפוך אותי לחיה, לבסוף עשיתי את צרכי על המזרן.

אז באו שומרים ועשו חיננה, הם היו מבסוטים, כל זה נעשה כדי להשפיל אותי, ככה זה נמשך כמעט חודשיים. כבו באזיקים ועושה את צרכיי במיטה. אח"כ לא הייתי צריך כי כמעט לא אכלתי.

באותו זמן כבר לא חשתי את הטינופת. כשהשומרים היו מכניסים לי פעמיים ביום פיתה עם גבינה מלוחה היו מכסים את אפם בגלל הסירחון, פעמיים ביום היו מביאים לי מים, תמיד בכוס שבורה נוזלת כדי שאראה את המים נוטפים.

לא ידעתי מתי יום ומתי לילה ולעיתים הייתי שרוי במצב של הזיה.

לפעמים הייתי שומע שמכים אסירים בציון לידי ואסיר צעק "אמא, אבא" בעברית.

עד היום אני לא יודע אם השמיעו לי הקלטה או שעינו שם בחורים שלנו.

[קטע אנונימי מהשבי]

שאלה:

ישראל, לבנון, סוריה ומצרים חתומות על אמנת ז'נבה אך חיילים שחזרו משבי שבו עפ פגיעות בגוף ובנפש או לא שבו כלל או שבו מתים. האם לאור העובדה הזאת מדינת ישראל צריכה לנהוג ע"פ רוח האמנה?

-הערך חיי אדם, הכוונה היא לכל אדם באשר הוא אדם ועל כן המדינה חתומה ומחייבת להתנהג על פי רוח המסמך. במיוחד מדינה של העם היהודי, לאחר שעבר את תלאות השואה הושגת הזרים- איך אנחנו נוכל להתעלל באדם שבעצם גם לו יש מטרה- לנצח, בדיוק כמו לנו? - הערכים שלנו שונים מהערכים של המדינות השכנות לנו. מדינת ישראל מציבה לעצמה מטרות ונורמות התנהגות הנובעות מערכיה והיא רואה חשיבות רבה שהערך העליון אצלנו היא חיי אדם ולא האדמה כפי שאצל המדינות השכנות.

אנו רואים בכך נקודה לזכותינו- שאנו שונים מאויבנו ומרגישים יותר אנושיים מהם בשל כך. סיבה נוספת- דיפלומטית. מדינת ישראל נראית גם בעין העולם, בתקשורת העולמית שאי אפשר להתעלם ממנה – כמדינה מוסרית יותר ודבר זה נותן לנו נקודות זכות לעומת מדינות האויב.

נגד-

- על מנת שלא נפסיד במלחמה אנו צריכים להיות מוכנים להקריב את אותם קורבנות שמוכנים אויבנו להקריב.

- חיבים לשחק על פי כללי המשחק- לא לפי האמונות אלא לפי הכללים של האויב.

- אנו נתונים במצב לא הגיוני ולא הוגן- כאשר חיילנו מעונים ומתים בשבי ואני נאלצים להתנהג באנושיות כלפי חיילי האויב.

- כל הדברים הללו הם חלק מהויכוח הציבורי הקיים במדינה, אולם עד כה אין הכרעה ממשית בנושא וגם אם קרו מקרים של התעללות בשבויים [כגון קו 300 וחקירות השב"כ] מדינת ישראל מציגה חזות של מוסריות גם ביחס לשבויים ולעצורים.

סיכום-

מקריאם את המכתב של בתיה ארד ז"ל ומדגישים את החשיבות של ההנצחה והזכרון של המרים האלה על מנת שלא ירדו מסדר היום הציבורי עד שישבו בנים אל גבולם.

[אפשר להכין תפאורה בחדר הפעילות של השמות, תמונות, שירים
ושלט "ישבו בנים אל גבולם"]

נספח 1

עד עולם אחכה / יונתן גפן
אני כותב מכתב, הדף נגמר לי,
אני רוצה אותך, אתה יקר לי
אהה
אני כותב מכתב הדף נגמר לי
עד עולם אחכה
אהה, עד עולם אחכה

סתם / טיפקס
מרב דמעות הראייה מתערפלת
מרב מדבקות כבר לא רואים את הדלת
מרב נרות לא רואים כמה אופל
מרב פתקים לא רואים את הכותל

אהבה בהעדר / נביל נאזר אלדין
געגועים מתובלים במכאוב
בחלום עולה ונגז
זכר דמותך חוזר ונשנה
עובר בתודעתי בלילה בכל עז
הזכרון ממשיך לאחוז ביום רוצה
לראות עכשיו
ומצדי שיעצור הזמן
אליו איני עוד נאמן.

האם השלישית/נתן אלתרמן
סתו אנוש, סתו יגע ולא מנוחם
ומטר בלי אחרית וראש.
ובלי נר בחלון ובלי אור בעולם
שרות
אמהות שלוש.

האם השלישית בעיניה תועה -
לא היה לי יקר כמוהו...
איכה אבך לקראתו ואיני רואן
איני יודעת איפה הוא.

איני מסתפק בזכרונות
איני מסתפק בתמונות
די עם הריחוק ממני
רוצה לראותך ליד כאן.

כמה טוב שבאת הביתה / שלום חנוך

כמה טוב שבאת הביתה,
בית זה אומר כבר הכל.
היה לך חם,
היה לך קר,
עכשיו אתה יותר מאושר.

ילדים של החיים / שלום חנוך

עיני פקוחות מבלי לראות את השמיים,
מבלי לראות כחול של ים ירוק של עץ,
מבלי לשמוע מנגינות יפות כמו פעם,
מבלי לראות את הדברים כמו שהם.

רוצה לחזור / ארכדי דוכין
אתם לוקחים ונועלים אותי, אתם באים
אתם רצים מהר, תופסים אותי,
אתם טועים,
סיבה אחת לחיים נשארה, אתם מתים
לקחת
גם אותה.

שיר חרון ארד / אהוד מנור

כשתבוא
ביום מן הימים
ימים שנחתמים
בקצב תפילה
כשתבוא
נגיש לך פרחים
פרחים שנפתחים
ללא מילה

שוב פעם / אביב גפן
שוב פעם
אתה בוכה לי בשתיקה,
שוב פעם לבדי
שוב פעם דמעוטי
שוב פעם
אולי תשוב פעם אלי.

שיר תקווה / אביב
גפן
... לחופש הנצחי
לילדים שלי
עד שיהיה טוב
עד שיהיה

לילה טוב / אביב גפן
לילה טוב לך
תשמור על עצמך
לילה טוב
את הדמעויות שלך
כבה בשמיכתך
לילה טוב

אור הירח / אביב גפן
כשאלוהים ברא את החושך
הוא ברא לנו ירח
שיראו איך אנחנו פוחדים

זמר / מוריס מטרלינק
וכי ישוב אלינו,
האם אגיד לו מה?
-תאמרי לו כי ציפיתי
עד צאת הנשמה.

נספח 2-

1. יובל ארד, ביתו של רון ארד
2. בתיה ארד- אמו של רון ארד
3. רון ארד- הנווט השבוי
4. יונה באומל- אביו של זכריה באומל [מנעדרי סולטן יעקב]
5. יהודה כץ- מנעדרי סולטן יעקב
6. צבי פלדמן- מנעדרי סולטן יעקב
7. זכריה באומל- מנעדרי סולטן יעקב
8. ניסים סאלם- שבוי מחטיבת הנח"ל
9. יוסף גרוף- שבוי מחטיבת הנח"ל
10. חזי שי- שבוי מקרב סולטן יעקב
11. עדי אביטן ז"ל – שבוי מהנדסה קרבית
12. נופת- אשתו של עומאר סועאד ז"ל שבוי מהנדסה קרבית
13. קאסם ומעתוק- בנו של עומר סועאד ז"ל שבוי מהנדסה קרבית
14. אביו של בני אברהם ז"ל- שבוי מהנדסה קרבית
15. בני אברהם ז"ל – שבוי מהנדסה קרבית
16. עומאר סועאד ז"ל – שבוי מהנדסה קרבית
17. מיכל כהן- תושבת רחובות
18. ירון ליבוביץ- תושב רמת גן
19. מיכה בן נעים- תושב מושב צרופה
20. מירב לוי- תושבת קריית שמונה
21. גיא חבר- חייל תותחנים נעדר
22. אביו של גיא חבר- חייל תותחנים נעדר
23. קרן- בתו של אלחנן טננבאום
24. אלחנן טננבאום- נשבה בידי החזבאללה
25. עירא עפרון- המג"ד בקרב סולטן יעקב

נספח 3-

טבלת הסיפור-

	סיפור המקרה
	המחיר ששילמנו [אם שילמנו]
	ערכים חברתיים
	דילמות ציבוריות

טבלה שתרכז את כל המידע-

אלחן טננבאום	סולטן יעקב	חיילי הנח"ל	
			סיפור המקרה
			המחיר ששילמנו
			ערכים חברתיים
			דילמות ציבוריות

נעדרי סולטן יעקב

אחד הקרבות הקשים של מלחמת לבנון נערך בבקעה צרה בסמוך לסולטן יעקב. ביום חמישי ה 11 ביוני 1982 נקרא האלוף אביגדור בן גל מפקד כוחות צה"ל בגזרה המזרחית לדיון במטכ"ל. לפני יציאתו הטיל על סגנו אהוד ברק ועל תא"ל עמרם מצנע להעתיק את אחת החטיבות מאזור כפר משכי למשולש הדרכים שמדרום לסולטן יעקב. בשעה 17:30 קיבל המג"ד עירא עפרון פקודה מהמח"ט לנוע צפונה ולתפוס את הצומת מדרום לסולטן יעקב, זאת מתוך מטרה לנצל את התמוטטות הדיוויזיה הסורית מס' 1 ולתפוס עוד שטח חיוני לקראת העימות עם דיוויזיה סורית נוספת שהתקרבה לאזור הקרבות. מטרה נוספת הייתה להתקדם לכיוון כביש ביירות- דמשק. תנועת הטנקים החלה לקראת חצות. בזמן התנועה נפתחה אש לעבר בכוח, ממנה נפגעו שני טנקים ונהרגו 5 לוחמים. מעט אחרי השעה אחת, הגיע הגדוד למשולש הדרכים ליד סולטן יעקב- בזמן התנועה החלו חילופי האש עם הסורים, שתפסו את הרכסים שחלשו על הבקעה. חילופי הירי נמשכו כל הלילה. עם שחר, ניצלו הסורים את השמש שסינוורה את הישראלים ואת יתרונם הטופוגרפי וירו לעבר כוח צה"ל טילים, פגזי טנקים ואש ארטילריה. בלית ברירה החליט עירא המג"ד על היחלצות לאחור תחת אש. הגדוד נערך לנסיעה, המג"ד נתן פקודה לעלות על הכביש ולנוע לכיוון דרום. החלה דהירה לאחור תחת אש מכל הכיוונים כשהכוח משיב אש. הייתה זו נסיעה של 7-8 ק"מ שללוחמים נראתה כנצח, נצח שהפריד בין חיים ומוות. החיילים דיווחו כי רק 3 טנקים נותרו מאחור, אח"כ התברר כי נותרו 5 טנקים מאחור.

20 חיילי צה"ל נהרגו בקרב ואחד ממפקדי הטנקים – חזי שי נפל בשבי.
הוא הוחזר כעבור 3 שנים במסגרת עסקת גיבריל, יחד עם עוד 2 חיילי נח"ל שבויים- תמורת 1150 מחבלים.

עד רדת הערב התארגנו חיילי החטיבה, בני ישיבות ההסדר, לקבל את השבת המתקרבת.
תפילת מעריב של אותו ערב שבת, הייתה עצובה במיוחד. מישהו הזכיר לנוכחים כי שבת היום
ובשבת אסור להיות עצובים ואז פתחו הלוחמים בריקוד כבד של אנשים שב-30 השעות האחרונות
התבגרו בהרבה שנים.

שלושה חיילים: זכריה באומל, צבי פלדמן ויהודה כץ נעדרים מאז הקרב.

חיילי הנח"ל

4 בספטמבר 1982 יצאה חוליה של 8 חיילי נח"ל לעמדת תצפית באזור "רוויסת אל בלוט"
שמצפון לבחמדון.
בצהריים יצאו 4 חיילים לשמירה כאשר האחרים נותרו בתוכה. כשעה מאוחר יותר הגיעו למקום
4 אזרחים חמושים וציוו על החיילים להכנע.
כל שמונת החיילים נכנעו ללא התנגדות. השובים, אנשי הפת"ח לקחו מהחיילים את נשקם
וכעבור 4 שעות הליכה, כשבדרך נפצע אחד השבויים מצרור שנפלט מנשקו של מחבל, הגיעו את
בית אבן מבודד ששימש כבסיס עורפי של השובים.
שם נמסרו החיילים ניסים סאלם ויוסף גרוף לידי אנשי ארגונו של אחמד גיבריל- כחלק מההסדר
בין הארגונים ואילו חבריהן נותרו בידי אנשי הפת"ח. גרוף וסאלם הוסעו לדמשק ואילו ששת
האחרים נשאר בידי הפת"ח בלבנון.

עסקת אנאצר 24/1/83

במשא ומתן שניהלה ישראל בתיווך הצלב האדום מול אש"ף הושג הסכם.
ע"פ ההסכם, תמורת 6 מחיילי הנח"ל פתחה ישראל את שערי מחנה אנאצר שבו היו כלואים
אלפי מחבלים ושיחררה עוד 65 אסירים שהיו כלואים בבתי כלא ישראלים באשמת פעילות
חבלנית. סה"כ שיחררה ישראל מעל 4500 מחבלים שהיו ברשותה.

עסקת גיבריל 21/5/85

לאחר 3 שנות שבי שוחררו 3 חיילי צה"ל מהשבי [שניים מהם חיילי נח"ל ואחד שנשבה בקרב
בסולטן יעקב ב-11 ביוני 1982] בתמורה שחררה ישראל 1150 מחבלים.
חלקם הגדול מרצחים אשר נידונו בארץ למאסר עולם.